

KÍSÉRLETEK AZ AUSZTRÁL ÓSLAKOSOK BEVONÁSÁRA A MODERN PIACGAZDASÁGBA

ATTEMPTS AT INITIATION OF INDIGENOUS AUSTRALIANS INTO MODERN MARKET ECONOMY

OSVÁT KRISZTINA doktorandusz

Pécsi Tudományegyetem Földtudományok Doktori Iskola

ABSTRACT

Aboriginal poverty is primarily a socio-cultural issue to be cured mainly by social policy. The chief goal is alleviation of Aboriginal poverty, lucrative market angles are secondary. The most obvious contradiction of the cohabitation of modern and indigenous Australians becomes apparent when a successful market-economy career is in theory open to everyone, the rules, however, handicap Aboriginals. They have to be integrated into modern Australia and play market-economy rules, which means they have to give up their indigenous identity and traditional lifestyle. They have to become part of the contemporary Australian society still dominated by white people and leave their tribal communities in order to realise a business career. Many of them, even if wanted to, simply cannot transform into modern Aussies. A viable multicultural model is luckily based on preserving traditional community lifestyle and culture. The Australian governmental authorities therefore support some interesting and exemplary experiments which enable indigenous people to realise agriculture related extra income while maintaining their original lifestyle. The presentation highlights that projects thought to be simple and easy to realise often bump into unexpected and sometimes invincible difficulties which derive from the different world concept of ancient and contemporary cultures.

1. Aborigin szegénység

A szegénység nem bonyolult fogalom. Azt jelenti, hogy valakinek kevesebb a jövedelme, mint amennyiből fedezhetné az alapszükségeit. A múlt század kilencvenes éveiben a nemzetközi fejlesztési nyelvezetben jelent meg a fenntartható megélhetés fogalma, mely összetettebb képpel dolgozik, és alkalmazható stratégiákat keres a szegénység csökkentésére. A kutatók felismerték, hogy a szegénység sok tényezőből tevődhet össze. Vizsgálni kell az erőforrásokhoz való hozzáférést, az éghajlatot, a politikai tényezőket, a bürokráciát, és ehhez járulnak még a kultúra és az identitás formálta megélhetési stratégiák. A szegénység enyhítése

ezért mindig az adott helyzetre szabott megoldást kíván, mely tekintetbe veszi az emberek megélhetésére hatást gyakorló tényezők egész sorát.

Az aborigin-kérdés kemény dió. Három évtized aborigin-politikája és jelentős beruházásai semmiféle érzékelhető hatást nem gyakoroltak az őslakosok egészségi és jóléti mutatóira. Felvetődik a kérdés, hogy megfelelőek voltak-e a fejlesztéspolitikát alátámasztó megfontolások. Ha az aborigin emberek úgy érzik, hogy függetlenek, és jogokat gyakorolnak a saját világukban, ugyanakkor elutasítják a másik társadalmi csoport részéről kínált anyagi előnyök legnagyobb részét, akkor nem is feltétlenül a szegénység jellemzi legjobban a helyzetüket. Első pillantásra sok a hasonlóság az aboriginek és a fejlődő világ szegényei között, melyet számos mutató alátámaszt. Az aboriginek közel 40%-a tizenöt év alatti, tehát magas a termékenység. Mindössze 8%-uk éri meg az ötvenöt éves kort, tehát alacsony a várható élettartam. A hivatalos foglalkoztatási szint rendkívül alacsony: mindössze 18%-uk rendelkezik állandó jövedelemmel fő megélhetési forrásként, és további 28%-uk azért vállal munkát, hogy segélyekben részesüljön. Alacsony a műveltségi szint: húsból egy ember szerez az alapfokú iskolánál magasabb képesítést az Isten háta mögötti vidékeken. „A háztartások bevételei csekélyek, a lakáskörülmények szegényesek, jellemző a rendkívüli zsúfoltság.” (Altman 2007a p.2.)

Társadalmi kirekesztő folyamatok is magyarázhatják az aboriginek szegénységét. Ezek a részmagyarázatok leginkább a földrajzi elzártságot és a nyugati mintájú oktatási és foglalkoztatási lehetőségek hiányát emelik ki. A hagyományos aborigin értékrend és gazdálkodási mód tartóssága azonban más magyarázatra szorul. Közép-Ausztrália hagyományos aborigin gazdálkodása végül sztochasztikus sivatagi gazdálkodássá idomult. A kölcsönös függőség állt az első helyen a társadalmi értékek közül: a felesleget elosztották a rászorulóknak között. Az embereket és a földet összekötő rokonsági hálózat jelentette a társadalmi élet központi rendezőelvét. Az egészség és az elégedettség hagyományosan legfontosabb mutatója az, ha valaki a saját családjá körében és a saját földjén él. Legfőbb érték a különleges szakrális tudás, melyet a közösségek az egészséges élet és a bőséges természetes táplálék kulcsának tartanak. A táplálék megszerzése igényelt ugyan emberi munkát, a lényegét tekintve azonban mágikus vallási folyamat volt, melyben az ember nem vállalhatott tevékeny részt. (Rowse 1998a)

Ezek az elvek még mindig a társadalmi élet rendezőelveit jelentik az elszigetelt aborigin településeken, bár jelentősen torzultak az elmúlt évtizedek soha nem látott bősége következtében. (Hunter 2004a) A településeken néhány év leforgása alatt viszonylagos jólét alakult ki ahhoz a mély szegénységhez képest, melyre már csak az ötven év felettiek emlékezhetnek. Ezzel együtt siralmas állapotok uralkodnak az ausztrál társadalmi átlaghoz viszonyítva. Ennek fényében mosolygató, hogy a különféle missziók és települések létrehozása éppen a sivatagi törzsek körében észlelt szegénység csökkentése jegyében történt. Amikor a bolt lépett a természet helyébe és a jóléti segély felváltotta a létfenntartási munkát, akkor az aboriginek megszabadultak a sivatagi környezet bizonytalanságaitól. A kedvező

változás ugyanakkor – a tudtuk és az akaratuk ellenére – függő viszonyba hozta őket az ausztrál kormánytól. Az aboriginek gyorsan elfogadták és átvették a könnyebbséget és viszonylagos kényelmet nyújtó jóléti életformát, mert ez összhangban állt klasszikus értékeikkel. Felfogásuk szerint a jóléti gondoskodás és annak elfogadása nem más, mint a rokonság kifejezésre juttatása. Az aboriginek egyik alapelve, hogy társadalmi viszonyaik részeként – jelképes és kézzelfogható – javakat és szolgáltatásokat fogadnak el másoktól. Ez az elv működik a jelenkori törzseken belül és alkalmazzák kifelé is, az ausztrál társadalommal fennálló interkulturális kapcsolataikban. (Martin 2001a) Nem mindenki osztja ezt az egyszerű képletet. Egy másik érvelés szerint a szociális gondoskodás valójában tagadja a rokonságot. A hagyományos közösségi gazdálkodás és a piacgazdaság között az a hasonlóság, hogy a maga módján mind a kettő igényt tart a gazdasági és társadalmi ellenszolgáltatásra vagy viszonzásra. A viszonzás lehet munka, ötlet, vállalkozás, hozzájárulás, bármi. „A jóléti gondoskodás azért problémás, mert nem igényel viszonzást.” (Pearson 1999a p.32.)

A lényeg nem is a viszonzás tartalma vagy az iránta érzett szükség. Sokkal inkább a mindennapi tevékenységek oldaláról közelíthető meg, melyekben a múltbeli és a jelenbeli társadalmi jelentések életre kelnek. A jólét felfogható jogként: az aborigineknek joguk van a jobb élethez. Ennek a jognak a másik oldala az, hogy a jómódú entitás segít a rászorulókon, ahogy az állam igyekszik segíteni az aborigineken. A kizárólag kívülről kapott segélyekre épülő megélhetés azonban azzal a veszéllyel jár, hogy megszűnik az összhang az identitás nyelvi, kulturális és történelmi összetevői között. Amikor a mindennapi élet bővelkedett a környezet, a tágabb értelemben vett rokonság és a legendás ősidők fizikai megtapasztalásával és a tapasztalatból származó tudással, akkor ezek az elemek állandó és világos kapcsolatban álltak egymással és ehhez képest eltörpült a jólét alapú élet. Úgy is fogalmazhatunk, hogy az utóbbi jóval szegényebb és kiüresedett élet a hagyományozhoz képest.

Az aborigin szegénységben az a különös, hogy valójában nem a bevételek hiánya a fő gond. Igaz ugyan, hogy Közép-Ausztrália távoli vidékein az aboriginek jövedelme jóval a nemzeti átlag alatt marad, míg a megélhetési költségek jóval az átlagos felett vannak, de a történet ennél bonyolultabb. A jövedelmi szegénység nem ad magyarázatot arra, hogy sok magas jövedelmű aborigin család ugyanannyi társadalmi-gazdasági hátrányt szenved el, mint az alacsony jövedelműek. Sajátos jelenség továbbá az is, hogy az aboriginek milyen elképesztő mértékű szegénységben élnek számos mutató alapján. Az élet különféle területein mérhető alacsony mutatók nem csak azokra érvényesek, akik megfelelnek a hagyományos szegénységfogalomnak, és alacsony bevételekkel rendelkeznek. A szegénységben élő őslakosok támogatására szánt összeg emelése önmagában még nem elegendő a különös szegénység enyhítésére. (Hunter 2001a) Egész sor aborigin rokonsághoz köthető kulturális oka van annak, hogy a növekvő jövedelem nem hozza meg az elvárható gyarapodást a távoli településeken.

A javak szükségletek szerinti elosztása, a „közösségi kereslet” jelentősen behatárolja az egyénileg megtartható mennyiségeket, és kizárja a felhalmozás lehetőségét. Gyakorlatilag semmi sem ösztönöz a pénzkeresetre, ha a jövedelem pillanatok alatt eltűnik a rokonság igényeinek megfelelően. Nem tartják nagy becsben, illetve csupán ideiglenes tulajdonnak tekintik a gépjárműveket, a ruhákat, az elektromos készülékeket és általában a használati tárgyakat. Nem nagyon értik, számukra túl elvont a pénz általános egyenérték szerepe. A megtakarítás és a beruházás idegen fogalom a közösség számára, sőt antiszociális magatartásként értékeli, amennyiben ellentmond a rokoni-közösségi megosztás elvének. Az is baj, hogy a jövedelmek jelentős részét alkoholra és kábítószerre költik. A mértéktelen fogyasztók és a függőbetegek a rokoni hálózat kihasználásával fedezik káros szenvedélyük költségeit, és pénzigényüket gyakran fenyegetésekkel és erőszakkal is alátámasztják.

A fenntartható megélhetés nem csupán bevétel kérdése. Az is hozzá tartozik, hogy mit miért tesznek az emberek. A fenntarthatóság megköveteli, hogy az eldugott aborigin települések szegénységi mutatóinak csökkentése olyan jövedelmi szinten történjen, amely kulturális értelemben értelmes tevékenységeket vált ki. Értelem hiányában feleslegesnek tűnhet bármiféle cselekvés, és teljesen megszűnik az ösztönző erő. Ilyenkor depresszióhoz hasonló helyzet alakul ki, melynek következménye a nem megfelelő egészségi és higiénés állapot, a káros szenvedélyek és a krónikus betegségek kialakulása, az erőszak elterjedése.

2. A hagyományos táplálékok feldolgozó ipara

Az őshonos növényfajok kereskedelme elősegítheti a kontinens távoli, belső részein élő aborigin törzsek bevételeinek növelését, és enyhíthet kilátástalan szegénységi mutatóikon. Az őslakosok komoly ismeretekkel, gyakorlattal és hatalmas földterületekkel rendelkeznek, amelyek együttesen és a kiválasztott fajok termesztésére szakosodva akár biztonságosabb és tervezhetőbb megélhetést jelenthetnek. A nyilvánvaló lehetőség ellenére nagyon kevés aborigin vesz részt sikeresen a piaci élelmiszer-kereskedelemben, mert sem termelőként, sem feldolgozóként, sem kereskedőként nem tudják leküzdeni az előttük tornyosuló akadályokat. A távoli törzsi közösségek nem rendelkeznek se infrastruktúrával, se üzleti jártassággal, valójában még az üzlet alapelveit és alapszabályait sem értik. Igazából még a megfelelő infrastruktúra biztosítása sem segít rajtuk, mert úgy is csak elenyésző hányaduk lenne képes az élelmiszer- és a gyógyászati ipar szigorú egészségügyi és élelmiszerbiztonsági rendelkezéseinek betartására. Ráadásul az aborigin ismeretek jelentős része közkinccsé vált az elmúlt évszázadban, és ez semlegesíti, vagy adott esetben visszajára is fordítja az elvileg kedvező helyzetüket. Az is baj, hogy nem találkoznak egymással az Isten háta mögötti helyeken élő aboriginek hagyományos táplálkozási és gyógyítási ismeretei és kereskedelmi értékesítésük feltételei.

Sok természetes növényi termékre lenne piaci kereslet. Eladhatók az élelmiszerek, a gyógyszerek, az illóolajok, a vadvirágok és a fadíszanyagok. Néhány sivatagi

élelmiszertermék kereskedelmi forgalma kifejezetten jelentős.* A természetből származó élelmiszerek piaci értéke évi 10-15 millió ausztrál dollárra (2-3 milliárd forint) tehető. Jellemző és egyben szomorú, hogy a sivatagi aborigin Ausztrália részesedése ennek az összegnek az egy százalékát sem éri el. Az iparág meglehetősen fiatal, és joggal feltételezhető, hogy éves forgalma sokszorosára nő majd egy-két évtized alatt. Számos más termék is látványos felfutásra számíthat, amennyiben megfelelő kutatási, piaci, fejlesztési és termelési támogatást kap. A sivatagi termékek piacának kialakulása azonban még távolról sem jelenti azt, hogy az aboriginek bármilyen hasznot húznak a kereskedeleméből. A termékek szinte kizárólag hagyományos aborigin eljárások felhasználásával készülnek, mégis a tényezők egész sora gátolja az őslakosokat abban, hogy számottevő szerepet vállaljanak a természetiparban. A természetes növényi termékek kereskedelme csökkentheti a szegénységet, ugyanakkor szorosan kapcsolódik az eldugott települések gazdasági kultúrájához és az országon belül elfoglalt helyzetükhöz. A szegénység enyhítése akkor lehet sikeres, amikor a bevételek pusztán növelésén túl maga a termelési folyamat is alapvetően befolyásolja az aboriginek részesedését a piaci haszonból.

Az Outback Bushfoods** vállalat azért jött létre, hogy jelentősen javítsa a távoli aborigin közösségek jövedelmi, egészségügyi és jóléti viszonyait. A vállalat egyik kiemelt célja, hogy képessé tegye az aborigineket a közvetlenül a földjeikhez kötődő gazdálkodás újrateremtésére, és ezzel újjáélessze a szunnyadó földművelési eljárásokat. Az étetés serkenti a legtöbb fogyasztható növény növekedését, ezért a hozam növelése érdekében ösztönözték a hagyományos területégetések visszaállítását, mely diverzifikálja a flórát, és javítja a természet ökológiai állapotát. A vállalat alapvetően egy szövetségi projektből nőtt ki, melynek célja az volt, hogy feltárja az aboriginek bevonásának leghatékonyabb módjait a kibontakozó iparágba. Végül azonban magánvállalat lett belőle.*** A földtanács több aborigin szervezetet kért fel, de a nagy kockázatra és az iparág fejletlenségére hivatkozva legtöbbjük elutasította a vállalkozásban való részvételt.**** Az Outback Bushfoods niche-területet talált iparfinanszírozóként és közvetítőként, vagy ha úgy tetszik, tolmácsként. A távoli vidékek őslakosai egyszerűen nem tudtak, és nem is nagyon akartak kapcsolatba lépni a messze lévő élelmiszer-feldolgozókkal. A vállalat hozta létre és tartotta fenn a kapcsolatot az iparág egymástól földrajzilag és kulturálisan is távol eső pillére között. Megszerezte az aboriginek bizalmát, és a hely-

* Ilyen az ausztrál köznyelvben bush tomatonak, bozótparadicsomnak nevezett *Solanum centrale*, különféle akácfaajták (*Acacia victoriae*, *Acacia colei*, *Acacia coriacea*) és a quandong (*Santalum acuminatum*).

** Outback Bushfoods: Alice Springs, NT 0871, Central Northern Territory, Red Centre, <http://www.outbackbushfoods.com.au>

*** A vállalat egyik tulajdonosa annak idején az állami projektet vezette a Központi Földtanács munkatársaként.

**** Aboriginal and Torres Strait Islander Commission (ATSIC), Indigenous Land Corporation, CentreCorp

színen készpénzzel fizetett az átvett áruért. Adott kölcsön járműveket, fuvarozta az aborigineket, és segített beindítani a lerobbant autókat a sivatag belsejében. A feldolgozók megbízhatóan kapták a nyersanyagot és később a részben feldolgozott alapanyagot. A vállalat felelősséget vállalt a minőségért, igény esetén tanácsot és szakértelmet nyújtott, és néhány esetben egy-két hónapon át tízezer dolláros nagyságrendben hitelbe szállított a feldolgozó cégeknek. Az első években szerencse kísérte a vállalat működését, mert az átlagosnál több csapadék hullott, és a központi területek számos törzse lelkesen vett részt a vállalkozásban. Gyorsan halmozódtak a „bozótparadicsom-” és az akácmag-készletek, hogy aztán az értékesítés is gondot okozzon. A feldolgozók becslései nagyon eltúlozták a mennyiségeket. Az előzetes becsléseknél jóval kevesebbet tudtak megvásárolni és feldolgozni. A vállalat szinte megbénult a forgótőkehiánytól.

Az iparág szereplői és a projektben érintett aborigin kutatóintézet* munkatársai egyre határozottabban érveltek a fogyasztható növények kertészetekben való termesztése mellett, hogy biztosabbá tegyék a nyersanyagellátást és munkahelyeket, illetve gyakorlást biztosítsanak az aborigineknek.** Megannyi kertészet létesült északtól délig, általában aborigin szervezetek partnereiként. Nem mindegyik volt sikeres. Az eladhatatlan terményhegyek alatt fuldokló vállalat nem örült a sivatagi kertkultúra mesterséges felvirágzásának. Az Outback Bushfoods a vadonban történő, természetes szüret megtartása mellett érvelt, mert csak az biztosítja a projekt, illetve az iparág két eredeti célját: a törzsek bevételezhez juttatását és a hagyományos földművelési módok visszaállítását. Az is igaz ugyanakkor, hogy kezdett egyre határozottabban kirajzolódni a vadon szedhető mennyiségi korlát. A bozótparadicsom átlagos éves termésmennyisége 20 mázsa körül mozgott. Azzal a problémával kellett szembenézni, hogy ilyen csekély mennyiségek esetén senki nem jár jól a vállalkozással. Akadozva indult a gépezet, csak szerény mértékben nőtt az eladott mennyiség.

Minden korábbinál komolyabb gondot okozott a szárazság beköszönte, mely hamarosan „bozótparadicsom-válságot” okozott. Addigra az Outback Bushfoods kutatógazdasági körülmények között tesztelte a kertkultúras termesztést, és éppen az egyhektáros kísérleti gazdaság kibővítésén, illetve egy másik kertészet létrehozásán gondolkodott. Arra jutottak legfontosabb megállapításként, hogy a kertgazdasági művelés is hozhat hasznot az aborigineknek. A terméshozam növelésével és a gyümölcsárak csökkentésével kívánták átalakítani a rendszert. Az őslakosokat kérték volna fel a betakarításra, és úgy fizettek volna nekik, mintha a vadonban gyűjtötték volna össze a termést. Ezzel szüreti idénymunkához kívánták juttatni az aborigineket, és még száraz időben is bő termést remélhettek, mert helyben voltak a képzett szüretelők. A hivatalok csak rácsodálkoztak az elképzelésre, az

* Desert Knowledge Cooperative Research Centre (DKCRC), <http://www.desertknowledgecrc.com.au/>

** Outback Pride volt a program neve. <http://www.outbackpride.com.au/about-the-project>

öslakosok viszont nagyon kedvezőtlenül fogadták azt. A gazdaságba vitt szüretelőasszonyok a legcsekélyebb érdeklődést sem mutatták, és pár perc elteltével haza akartak menni. A kertgazdasági környezetnek is megvoltak a nehézségei. Kis fekete hangyák szaporodtak el, és rendkívül kellemetlenül csípték a begyűjtő munkásokat. A szabadsághoz szokott embereknek nem tetszett a hivatalos kutatógazdaság a szabályok szerint zajló életével. De talán még ennél is mélyebben érintette és összezavarta őket, hogy a tangazdaság rendezett soraiban termett a gyümölcs. Nem csupán arról volt szó, hogy ilyet addig még nem láttak, hanem a telep ellentmondott a szertartásokra épülő hiedelemviláguknak. Törzsi szertartások készítik elő és hozzák létre a bozótparadicsom és bármilyen más növény bőséges termését vagy éppen a fogyasztható állatok szaporodását. Emberek ilyet nem végeznek a saját kezükkel. A fogságban termesztett növények a világ természetes rendjét borították fel az asszonyok szemében. Ezért el sem jutottak odáig, hogy felmérjék az új gazdálkodás előnyeit, és összevegyék azokat a régiével.

Az aborigin asszonyok elutasító magatartása az elképzelés kudarcát jelentette, és ez egy sor újabb kérdést vetett fel. A vállalat folytathatta volna az üzleti tevékenységet, ha növeli a termés hozamot, ez azonban további jelentős beruházásokat követelt volna, például áttérést a gépi betakarításra. Az ésszerű piaci magatartás ugyanakkor eltérítette volna a céget eredeti céljaitól és értékeitől. A gyümölcs-termesztést gond nélkül sikerre lehetett volna vinni. A nemesített fajták akár egy kiló gyümölcsöt is hoztak volna fél éven belül, ami 50 mázsás évi termésátlaggal kecsegtetett hektáronként. Világos volt azonban, hogy a bozótparadicsom üzemi termesztése csak komoly háttérrel és szakmai tapasztalatokkal rendelkező farmereknek hozhat hasznot, és ebből az aboriginek nem részesülhetnek.

A természetből származó élelmiszerekre épülő ipar szükségképpen kultúrák közötti vállalkozás. A kulturális különbségek azonban meglepően mélyek tudnak lenni, és ez az egész vállalkozást veszélybe sodorhatja. Az aboriginek fel sem tudják fogni, hogy hagyományos eledeleik egyszerű kereskedelmi árucikké váljanak. Számukra a táplálék összefonódik a teremtetéstörténetekkel, az ősökkel, a személyes és közösségi emlékezet különféle szintjeivel, emberekre, földrajzi helyekre és eseményekre emlékeztet. Saját maguk egy darabjának tekintik a természetes táplálékot. A fehér ember általában nem így gondolkodik. Ha mégis szembesül az öslakosok felfogásával, akkor leginkább különösnek tartja azt, és piaci vagy piacot befolyásoló eszközként értelmezi. A feldolgozók sok időt és pénzt fektettek az üzemekbe, a termékekbe, a reklámba, a piacba, és alapjában véve csak az alapanyagok folyamatos szállítását várják el, mert a fogyasztók nincsenek tekintettel a természet és a kultúrák szeszélyeire. Ezek a hatalmas különbségek teszik egyszerre erőssé és gyengévé az iparágat, és ezek az ellentmondások jelennek meg a távoli vidékeken élő aboriginek támogatásakor.

3. A természetes táplálék jövője

A sors keserű ironiája, hogy a természetes élelmiszerekre épülő ipar sikere a hátrányos helyzetű aboriginek ellen dolgozik. Minél sikeresebb az iparág, annál kevésbé hat a távoli vidékek őslakosainak helyzetére, és annál kevésbé részesülnek a hasznából. Ez nagy mértékben annak köszönhető, hogy az aborigin szüretelők és a feldolgozók szempontjai nem találkoznak egymással. A szállítmányok minősége, megbízhatósága és pontossága kívánnivalókat hagy maga után. Ezért a feldolgozók az elvárásaikat jobban teljesítő szállítók után néznek. A bozótparadicsom estében elképzelhető, hogy a kertkultúra és a vadon szüretelés megfér egymás mellett egészen addig, ameddig az árak elég magasak maradnak ahhoz, hogy támogassák a munka-intenzív kézi szedést. Valós veszélyt jelent azonban, hogy a gépi betakarítás elterjedése és a piaci verseny túltermeléshez vezet, és ez jelentősen csökkenti majd az árakat az elkövetkező években.

Ha a piaci logika mellett a társadalmi szempontokat is vizsgáljuk, akkor fontos lenne, hogy az aboriginek akár tulajdonosként, akár egyszerű szüretelőként továbbra is szerepet vállaljanak az iparágban. Ehhez beruházások kellene: gazdaságok kialakítása, gazdaságos fajták nemesítése, hatékony betakarítási technológia. Az aborigin tulajdonú és az általuk ellenőrzött feldolgozó létesítmények – esetleg a városi aborigin szervezetekkel közösen történő – fejlesztése talán közelebb hozhatná az őslakosok felfogását és magatartását a piaci követelményekhez. Előbb utóbb az állam kénytelen lesz átvenni az Outback Bushfoods szerepét, és átvállalni tőle a felelősséget. Az állam ezzel szociális felzárkóztatási beruházást hajt végre, és nem iparágat támogat. Nem valószínű, hogy ezek a fejlesztések rövidtávon jelentősen növelnék az aboriginek foglalkoztatását vagy akár részvételét az iparágban. Sokkal inkább arról lenne szó, hogy az erőfeszítések fenntartsák az aboriginek jelenlegi érdekeltségét a termelési technológiákban és a piaci részesedésben. Az egyéni szerepvállalás akkor nyerhet nagyobb teret, ha a foglalkoztatáspolitikai ösztönözni fogja a termelőmunkások alkalmazását.

A világvégi aborigin települések szegénységének csökkentése alapvetően új megközelítést kíván. Hozzá kell segíteni a közösségeket ahhoz, hogy a furcsán keveredő gazdaság minden szektorában növekedni, fejlődni tudjanak. A hibridgazdaság felöleli a hivatalos elemeket (az állami segélyeket, a foglalkoztatási programokat és a piaci foglalkoztatást), a hagyományos gazdaságot (a vadászatból és a gyűjtögetésből származó termékeket) és a kettő közötti gazdasági tevékenységeket (a természetes gyümölcsök leszedését és értékesítését, a festést és az egyéb művészeti tevékenységeket és a vidék rendben tartását). (Altman 2007a) Az átmeneti kategória kétszeresen, két különböző szinten is elősegíti az önfenntartást: bevételeket hoz és értelmet ad a cselekvésnek.

Jelenleg a turizmus, a turisták által támasztott kereslet rejt magában olyan lehetőségeket, hogy az aboriginek viszonylag kevés termékkel, azaz nagyüzemi termelés nélkül is megtalálják a számításukat. A tömegtermelés kereskedelmi logikája

ellenük dolgozik, mert elveszik benne a termék aborigin jellege. A turistapiac ezzel szemben éppen az aborigin sajátosságokat keresi a termékekben. Az őslakosok termékei, művészete és hiedelemvilága akár csomagban is eladható. (Whitehead 2006a) Az erre épülő vállalkozások meglepően hatékonyak, mert kis mennyiségekkel is eredményesek tudnak lenni. A termékek az aboriginek hagyományos technológiáival készülnek, és szinte bármilyen termék felvehető a kínálatba. Sikereik fellendíthetnek más vállalkozásokat, és fontos politikai és oktatási szerepet is betölthetnek. Összegyűjthetik és rendszerezhetik az őslakosok természeti ismereteit, és ezzel erősíthetik a szülőföldjükhöz tartozásukat. A termékek előállítása közösségi szempontból is hasznos, mert olyan gazdasági tevékenység, mely igényli a hagyományos ismereteket, lehetővé teszi az utazást és a vándorlást, és nem áll ellentétben az ősi hiedelmekkel.

Ausztrália belsejében mindinkább teret nyer az a szemlélet, hogy a hagyományos földművelési gyakorlat mind a mai napig komoly szerepet játszik a természet egészséges egyensúlyának fenntartásában. Egyre gyakrabban vonják be az aborigineket a nemzeti parkok és a természetvédelmi területek gondozásába.* Az utóbbi évtizedekben a közpénzekből fenntartott parkok és botanikus kertek aborigin tanösvényeket alakítottak ki a rendelkezésükre álló fajokból és a hozzájuk kapcsolódó ismeretekből. Az ösvényen elhelyezett táblákon kívül általában szórólapot is bocsátanak ki a növények legfontosabb tulajdonságairól. Az aborigin szakértők által vezetett séták számos érdekes információval szolgálnak és valódi kulturális élményben részesítik a résztvevőket. A kertészetekben és növényszaküzletekben értékesített növények színes címkéi is egyre gyakrabban tartalmaznak hasonló jellegű tájékoztatást. Az ökoturizmus számos, az aboriginek természeti tudását ismertető könyvecske megjelenését ösztönözte az elmúlt évtizedekben az ország északi területein. Az állami intézmények által finanszírozott kiadványok regionális esettanulmányokkal szolgáltak a trópusi területekről és az északi sivatagokról. A kiadványok kimerítik az etnobotanika hagyományos érdeklődési körét az élelemtől és az orvosságoktól a használati tárgyakon és a nyelvészetten át a kulturális hagyományokig. Az aborigin természeti ismeretek érdekes gyakorlati alkalmazása történik a hadsereg túlélő kurzusain, melyeket biológusok és környezeti szakemberek vezetnek. (Hiddins 1996a) Az ilyen kezdeményezések jelentik a hibridgazdaság lényegét. Akkor beszélhetünk majd a koncepció igazi sikeréről, ha a jelenleginél jóval szélesebb alapon valósul meg az őslakosok foglalkoztatása és ismereteik gazdasági alapon történő hasznosítása. A természetes táplálék vadonban való összegyűjtése – akár elfogyasztják, akár értékesítik – komoly gazdasági lehetőség és ösztönző, hogy egyéb módon is rendbe tegyék, karban tartsák a földjeiket. A mozaikégetéshez hasonló, alapvető jelentőségű földművelési technikák könnyen feledésbe merülhetnek természetes táplálékforrások hiányában. A termé-

* Australian Government: Indigenous Protected Areas, <http://www.environment.gov.au/indigenous/ipa/index.html>

szetes táplálék kulturális értelemben is a hagyományos földművelési tevékenység folytatására ösztönöz, mert az aboriginek nem tudnak annál nagyobb igazságot elképzelni, hogy a föld ad élelmet és megélhetést az embereknek.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Altman, Jon (2007a): Alleviating poverty in remote Indigenous Australia: The role of the hybrid economy. CAEPR (Centre for Aboriginal Economic Policy Research) Topical Issue No.10, <http://caepr.anu.edu.au/Publications/topical/2007TI10.php>
- Berkinshaw, Todd D. (1999a): The business of bushfoods: Ecological and socio-cultural implications. Postgraduate thesis, University of Adelaide, Adelaide,
- Clarke, Philip A. (2007a): Aboriginal people and their plants. Rosenberg Publishing, Dural,
- Clarke, Philip A. (2003a): „Twentieth century Aboriginal hunting and gathering practices in the rural landscape of the Lower Murray, South Australia” pp.83-107 in Records of the South Australian Museum vol.36, pt1.,
- Elkin, Adolphus Peter (1964a): The Australian Aborigines: How to understand them. Angus & Robertson, Sydney, Fourth edition,
- Fincher, Ruth – Saunders, Peter (eds.) (2001a): Creating unequal futures. Allen & Unwin, Sydney,
- Hiddins, James Leslie (1996a): Bustucker man: Stories of exploration and survival. ABC Books, Sydney,
- Hunter, Boyd (1999a): „Tackling poverty among Indigenous Australian.” in Berkinshaw, Todd D.: The business of bushfoods: Ecological and socio-cultural implications. Postgraduate thesis, University of Adelaide, Adelaide,
- Hunter, Boyd (2004): Taming the social capital hydra ? Indigenous poverty, social capital theory and measurement. CAEPR (Centre for Aboriginal Economic Policy Research) Discussion Paper No.261, p.21, <http://caepr.anu.edu.au/Publications/topical/2007TI10.php>
- Martin, David (2001a): Is welfare dependency 'welfare position'? An assessment of Noel Pearson's proposal for Aboriginal welfare reform. CAEPR (Centre for Aboriginal Economic Policy Research) Working Papers No.213, <http://caepr.anu.edu.au/Publications/DP/2001DP213.php>
- Pearson, Noel (1999a): „Positive and negative welfare and Australia's Indigenous communities” in Family Matters 54, <http://www.aifs.gov.au/institute/pubs/fm/fm54np.pdf>
- Rowse, Tim (1998a): White flour, white power: From rations to citizenship in Central Australia. Cambridge University Press, Melbourne, <http://catdir.loc.gov/catdir/samples/cam031/97051616.pdf>
- Whitehead, Peter – Gorman, Julian – Griffiths, Anthony – Wightman, Glenn – Massarella, Honorlea – Altman, Jon (eds.) (2006a): Feasibility of small scale commercial native plant harvests by Indigenous communities: Final report to the JVAP (Joint Venture Agroforestry Program). RIRDC (Rural Industries Research and Development Corporation), the Forest and Wood Products Research and Development Corporation, NHT (National Heritage Trust); Key Centre for Tropical Wildlife Management and RIRDC, Darwin, <https://rirdc.infoservices.com.au/downloads/04-149.pdf>